

ORZECZNICTWO TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO ZBIÓR URZĘDOWY

Seria B

Warszawa, dnia 30 stycznia 2023 r.

Pozycja 29

POSTANOWIENIE z dnia 3 listopada 2021 r. Sygn. akt Ts 157/20

Trybunał Konstytucyjny w składzie:

Krystyna Pawłowicz,

po wstępnym rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym skargi konstytucyjnej A.B. w sprawie zgodności:

- 1) art. 355 § 1 i 2 w związku z art. 13 § 2 w związku z art. 118 § 2 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2019 r. poz. 1460, ze zm.) „w zakresie, w jakim umożliwiał umorzenie postępowania w przedmiocie wniosku o ustanowienie (zmianę) pełnomocnika z urzędu w sytuacji, w której pełnomocnik złożył opinię o braku podstaw do wniesienia skargi konstytucyjnej, pomimo że wcześniej został zwolniony z obowiązku reprezentowania skarżącego ze względu na okoliczność utraty zaufania skarżącego do pełnomocnika, tj. przy istnieniu okoliczności, które uzasadniały zmianę (...) pełnomocnika z urzędu oraz wskazywały, że obowiązek zastępowania strony ustał przed wydaniem opinii”, z art. 45 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej;
- 2) art. 118 § 3 ustawy powołanej w punkcie 1 „w zakresie, w jakim uniemożliwia wniesienie wniosku bezpośrednio przez stronę o ustanowienie nowego pełnomocnika przez sąd z urzędu w miejsce pełnomocnika dotychczas ustanowionego na wniosek strony, kiedy to strona utraciła zaufanie do pełnomocnika ustanowionego z urzędu, ograniczając jednocześnie możliwość zmiany pełnomocnika na jego wniosek z ważnych przyczyn”, z art. 45 ust. 1 Konstytucji,

p o s t a n a w i a:

odmówić nadania dalszego biegu skardze konstytucyjnej.

UZASADNIENIE

1. W skardze konstytucyjnej wniesionej do Trybunału Konstytucyjnego 23 października 2020 r. (data nadania) A.B. (dalej: skarżący), reprezentowany przez pełnomocnika z urzędu, wystąpił z żądaniem przytoczonym na tle następującego stanu faktycznego.

Referendarz sądowy w Sądzie Rejonowym w Ż. postanowieniem z 8 października 2018 r. (sygn. akt [...]) ustanowił dla skarżącego pełnomocnika z urzędu – wyznaczonego przez Okręgową Izbę Radców Prawnych w O. (pismo z 23 listopada 2018 r.; dalej: OIRP) –

do wniesienia skargi konstytucyjnej w związku z orzeczeniami: Sądu Rejonowego w S. z 7 sierpnia 2018 r. (sygn. akt [...]) i Prokuratury Rejonowej w S. z 10 grudnia 2017 r. (sygn. akt [...]). Pismem z 22 marca 2019 r. skarżący wniósł o zmianę wyznaczonego pełnomocnika z urzędu (dalej: wniosek o zmianę pełnomocnika z urzędu), wskazując na utratę zaufania do niego. Sąd Rejonowy w Ż. (dalej: Sąd Rejonowy) postanowieniem z 29 kwietnia 2019 r. (sygn. akt [...]; dalej: postanowienie z 29 kwietnia 2019 r.) zwolnił pełnomocnika z obowiązku reprezentowania skarżącego i zwrócił się do OIRP o wyznaczenie dla niego pełnomocnika. Dotychczasowy pełnomocnik skarżącego 26 kwietnia 2019 r. przedłożył opinię o braku podstaw do wywiedzenia skargi konstytucyjnej oraz wniosek o zasądzenie kosztów udzielonej pomocy prawnej.

Sąd Rejonowy postanowieniem z 20 maja 2019 r. (sygn. akt [...]) uchylił swoje postanowienie z 29 kwietnia 2019 r. (punkt 2) i umorzył postępowanie w przedmiocie wniosku skarżącego o zmianę pełnomocnika z urzędu (punkt 3).

Po rozpoznaniu zażalenia skarżącego na punkt 3 powyższego orzeczenia Sąd Okręgowy w B. oddalił je postanowieniem z 28 lutego 2020 r. (sygn. akt [...]).

2. Zarządzeniem Prezesa Trybunału Konstytucyjnego z 2 grudnia 2020 r. (doręczonym 16 grudnia 2020 r.) skarżący został wezwany do usunięcia braku formalnego skargi konstytucyjnej przez doręczenie, w jednym egzemplarzu, odpisów lub poświadczonych za zgodność z oryginałem wszystkich dokumentów załączonych do skargi. Pismem z 21 grudnia 2020 r. (data nadania) skarżący odniósł się do wezwania.

Zarządzeniem sędziego Trybunału Konstytucyjnego z 17 marca 2021 r. (doręczonym 7 kwietnia 2021 r.) skarżący został wezwany do usunięcia braków formalnych skargi konstytucyjnej przez: 1) oznaczenie miejsca zamieszkania; 2) doręczenie czterech egzemplarzy: a) postanowienia o ustanowieniu dla niego pełnomocnika z urzędu do wniesienia skargi konstytucyjnej w niniejszej sprawie, b) orzeczenia z 6 kwietnia 2020 r., o którym mowa w punkcie 1 postanowienia Sądu Rejonowego w Ż. z 6 lipca 2020 r. (sygn. akt [...]); 3) udokumentowanie daty złożenia przez skarżącego wniosku o ustanowienie pełnomocnika z urzędu do wystąpienia ze skargą konstytucyjną w niniejszej sprawie; 4) wskazanie, w jaki sposób wydanie w sprawie skarżącego – na podstawie kwestionowanych przepisów – ostatecznego rozstrzygnięcia naruszyło jego prawo do sądu. W piśmie z 14 kwietnia 2021 r. (data nadania) skarżący ustosunkował się do zobowiązania.

3. Zdaniem skarżącego art. 355 § 1 i 2 w związku z art. 13 § 2 w związku z art. 118 § 2 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (obecnie: Dz. U. z 2021 r. poz. 1805; dalej: k.p.c.), na podstawie których umorzono postępowanie z jego wniosku o zmianę pełnomocnika z urzędu z uwagi na utratę zaufania, który – pomimo zwolnienia go z obowiązku reprezentowania skarżącego – złożył opinię o braku podstaw do sporządzenia skargi konstytucyjnej, naruszają prawo do sądu i pozbawiają skarżącego możliwości dochodzenia swoich praw. Naruszeniem prawa do sądu skutkuje ponadto, w ocenie skarżącego, brak zdolności postulacyjnej do wniesienia skargi konstytucyjnej, wynikający z ustanowionego w tym zakresie przymusu adwokacko-radcowskiego (s. 3 skargi). Wskazał, że art. 118 § 3 k.p.c. nie przewiduje możliwości wnioskowania bezpośrednio przez stronę o zmianę pełnomocnika z urzędu w sytuacji, gdy utraciła do niego zaufanie, która to okoliczność w przypadku korzystania z pomocy pełnomocnika z wyboru stanowi niezaprzeczalną podstawę do wypowiedzenia pełnomocnictwa. Jego zdaniem przyjęte przez ustawodawcę rozwiązanie różnicuje sytuację prawną osób (podmiotów), które są w stanie ponieść koszty opłacenia pomocy prawnej (pozycja uprzywilejowana ze względu na możliwość zmiany pełnomocnika w przypadku utraty zaufania bez negatywnych konsekwencji dla strony) oraz osób (podmiotów), które nie są w stanie ponieść kosztów opłacenia pomocy prawnej (pozycja gorsza ze względu

na brak możliwości wnioskowania bezpośrednio przez stronę o zmianę pełnomocnika z urzędu w przypadku utraty zaufania do niego). Koliduje to, w jego ocenie, z zakazem zamykania drogi sądowej, o którym mowa w art. 77 ust. 2 Konstytucji (s. 2 i 3 pisma skarżącego z 14 kwietnia 2021 r.).

Trybunał Konstytucyjny zważył, co następuje.

1. Warunkiem skuteczności skargi konstytucyjnej jest spełnienie wymagań wynikających z Konstytucji oraz ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. z 2019 r. poz. 2393; dalej: u.o.t.p.TK).

2. W ocenie Trybunału analizowana skarga konstytucyjna nie spełnia przesłanek warunkujących jej merytoryczne rozpoznanie.

2.1. Skarżący zakwestionował art. 355 § 1 i 2 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego w brzmieniu określonym w Dz. U. z 2019 r. poz. 1460, ze zm. (obecnie: Dz. U. z 2021 r. poz. 1805; dalej: k.p.c.) jako podstawę prawną umorzenia przez sąd postępowania w przedmiocie wniosku skarżącego o zmianę pełnomocnika z urzędu. Przepisy te zaskarżył w związku z art. 13 § 2 k.p.c. („[p]rzepisy o procesie stosuje się odpowiednio do innych rodzajów postępowań unormowanych w niniejszym kodeksie, chyba że przepisy szczególne stanowią inaczej”), a także w związku z art. 118 § 2 k.p.c., („[a]dwykat lub radca prawny ustanowiony przez sąd jest obowiązany zastępować stronę do prawomocnego zakończenia postępowania, chyba że z postanowienia sądu wynika, iż obowiązek zastępowania strony ustaje wcześniej”).

Do umorzenia postępowania na podstawie przepisów ustawy – Kodeks postępowania cywilnego dochodzi w razie stwierdzenia przez sąd wystąpienia w sprawie jednej z ujemnych przesłanek procesowych. Jak wynika z akt analizowanej sprawy, powodem umorzenia postępowania w przedmiocie wniosku skarżącego o zmianę pełnomocnika było stwierdzenie przez Sąd Rejonowy w Ż., że wydanie orzeczenia stało się zbędne. Uzasadnienie zarzutów rozpatrywanej skargi sprowadza się natomiast do twierdzenia, że w sprawie skarżącego doszło do przekroczenia granic umorzenia postępowania. Sformułowanie w skardze tego typu zarzutu powoduje, że wydanie merytorycznego orzeczenia jest niedopuszczalne. Należy bowiem zauważyć, że Trybunał nie może ustalać, czy w konkretnym stanie faktycznym było uzasadnione umorzenie postępowania ze względu na zbędność wydania postanowienia w rozumieniu art. 355 k.p.c. Kwestia ta została już bowiem ostatecznie rozstrzygnięta przez sądy orzekające w sprawie skarżącego.

Podsumowując, analizowana skarga konstytucyjna w odniesieniu do zarzutu niekonstytucyjności art. 355 § 1 i 2 w związku z art. 13 § 2 w związku z art. 118 § 2 k.p.c. jest skargą na stosowanie prawa i z tego względu nie podlega kognicji Trybunału Konstytucyjnego (zob. wyrok TK z 21 grudnia 2004 r., sygn. SK 19/03, OTK ZU nr 11/A/2004, poz. 118). Stanowi to – w myśl art. 61 ust. 4 w związku z art. 53 ust. 1 pkt 1 u.o.t.p.TK – podstawę odmowy nadania analizowanej skardze dalszego biegu w omawianym zakresie.

2.2. Z art. 79 ust. 1 Konstytucji wynika, że skarga konstytucyjna jest dopuszczalna, o ile skarżący uprawdopodobni naruszenie swych konstytucyjnych wolności lub praw. Źródłem naruszenia tych praw powinny być zaskarżone przepisy, natomiast samo naruszenie powinno wynikać z wydanego na ich podstawie orzeczenia sądu lub innego organu władzy publicznej.

Jako orzeczenie ostateczne w rozumieniu art. 79 ust. 1 Konstytucji skarżący powołał postanowienie z 28 lutego 2020 r. (sygn. akt [...]) Sądu Okręgowego w B. (dalej: Sąd Okrę-

gowej). Rozstrzygnięcie to oddaliło zażalenie skarżącego na postanowienie Sądu Rejonowego w Ż. z 20 maja 2019 r. (sygn. akt [...]), którym umorzono postępowanie w przedmiocie wniosku skarżącego o zmianę pełnomocnika z urzędu do sporządzenia skargi konstytucyjnej z uwagi na utratę zaufania do niego. Skarżący zarzucił, że wydanie tego orzeczenia skutkowało pozbawieniem go możliwości wnioskowania o ustanowienie nowego pełnomocnika w sprawie, „ponieważ przepis art. 118 § 3 k.p.c. ogranicza tę możliwość jedynie do przypadku, w którym ustanowiony pierwotnie pełnomocnik z urzędu wnioskuje o zwolnienie go z obowiązku reprezentowania strony, i nie przewiduje możliwości wnioskowania przez skarżącego o ustanowienie nowego pełnomocnika, w sytuacji, w której skarżący utracił zaufanie do dotychczasowego pełnomocnika” (s. 2 i 3 pisma skarżącego z 14 kwietnia 2021 r.).

Trybunał stwierdza, że w niniejszej sprawie nie uprawdopodobniono, by w wyniku zastosowania art. 118 § 3 k.p.c. doszło do naruszenia praw skarżącego wynikających z art. 45 ust. 1 Konstytucji. Sąd Okręgowy nie stwierdził bowiem, by wniosek skarżącego o zmianę pełnomocnika z urzędu motywowany utratą zaufania do niego był niedopuszczalny. Przeciwnie, odniósł się do sformułowanych w nim zastrzeżeń i ustalił, że zarzucana przez skarżącego „utrata zaufania nie miała (...) podstaw ani faktycznych, ani prawnych, z akt nie wynikają żadne okoliczności pozwalające na postawienie pełnomocnikowi z urzędu jakichkolwiek zarzutów. Pełnomocnik z urzędu napisał rzetelną opinię o braku podstaw do sporządzenia skargi konstytucyjnej (...) po ustaleniu braku okoliczności obiektywnych przemawiających za utratą zaufania do pełnomocnika z urzędu – należało postępowanie w przedmiocie zmiany pełnomocnika z urzędu umorzyć” (s. 2 uzasadnienia postanowienia).

Jednocześnie Trybunał przypomina, że przymus adwokacko-radcowski ustanowiony w art. 44 ust. 1 u.o.t.p.TK, choć stanowi formalne ograniczenie prawa do wniesienia skargi konstytucyjnej, pełni funkcję gwarancyjną. Ma zapewnić, że skargi konstytucyjne będą sporządzane przez osoby mające wiedzę i doświadczenie konieczne do ich prawidłowego przygotowania. Jednocześnie ma służyć temu, by skargi nie były formułowane w sprawach, w których nie występują przesłanki do ich złożenia. Rygoryzm powyższego wymogu jest łagodzony możliwością wyznaczenia pełnomocnika z urzędu, który zobowiązany jest udzielić stronie pomocy prawnej. Elementem realizacji tego obowiązku jest ocena istnienia podstaw do złożenia skargi konstytucyjnej. Jest on więc wypełniany zarówno przez sporządzenie i wniesienie tego środka prawnego, jak i – wtedy, gdy pełnomocnik nie widzi ku temu podstaw – przez przygotowanie opinii o braku podstaw do jego wniesienia. Obie te czynności realizują cel art. 117-118 k.p.c., którym jest zapewnienie stronie profesjonalnej pomocy prawnej z urzędu. Od profesjonalnego pełnomocnika nie można bowiem oczekiwać sporządzenia i wniesienia środka prawnego wtedy, gdy pełnomocnik jest przekonany o jego bezpodstawności. Ponadto zapewnieniu tego, by udzielona stronie pomoc prawna była odpowiedniej jakości, służy art. 118 § 6 k.p.c., który przewiduje wyznaczenie dla skarżącego innego adwokata lub radcy prawnego wtedy, gdy opinia o braku podstaw do wniesienia skargi nie została sporządzona z zachowaniem zasad należytej staranności. Sądy mogą więc wyznaczyć kolejnego pełnomocnika z urzędu, jeśli stwierdzą (co nie miało miejsca w sprawie skarżącego), że dotychczasowy pełnomocnik dopuścił się zaniedbań w zakresie wykonywania swoich czynności. Zdaniem Trybunału to rozwiązanie w wystarczającym stopniu gwarantuje realizację prawa skarżącego do uzyskania profesjonalnej pomocy prawnej.

W tym stanie rzeczy Trybunał Konstytucyjny postanowił jak w sentencji.

POUCZENIE

Na podstawie art. 61 ust. 5 u.o.t.p.TK skarżącemu przysługuje prawo wniesienia zażalenia na powyższe postanowienie w terminie 7 dni od daty jego doręczenia.